

Aluksi

Perusopetuksen laadun kehittämiseen tähtäviä toimenpiteitä on tehty niin valtakunnallisesti kuin kuntakohtaisestikin viime vuosikymmenten aikana. Ne ovat tähänneet oppilaan oppimisedellytysten sekä opettajuuden laadun parantamiseen. Perusopetuksen laatukriteerit huomioivat myös arviointi- ja kehittämiskeskustelussa usein esille nousevat kunnan opetustoimen rakenteet, jotka luovat opettajalle edellytykset saavuttaa asetetut tavoitteet työssään.

Arviointi on oleellinen osa opetustoimen kehittämistyötä – toiminnan arviointi ja jatkuva kehittäminen on kirjattu velvoitteena myös opetussuunnitelmaan. Arviointi toiminnan kehittämisessä vaihtelee pakonomaisista raporteista innostuneeseen haluun parantaa toimintaa. Parhaimmillaan arviointi liittyy kiinteänä osana jokapäiväiseen toimintaan ja kehittämistyöhön sekä tukee päämäärien saavuttamista. Kyse on tavallisesta työn osasta, tietoisesta työn kehittämisestä. Laadukkaasti toteutetussa arvioinnissa prosessinäkökulma kytkeytyy tietoon vaikuttavuudesta ja lopputuloksista. Prosessiarvioinnissa suunnittelu, toteutus, arviointi ja kehittäminen yhdistyvät sykliseksi, jonka kautta organisaatio saa mahdollisuuden tarkastella ja kehittää toimintaansa ja antaa eväät jatkuvaan oppimiseen.

Huolimatta toimenpiteistä arviointivelvoite toteutuu kunnissa epätasaisesti. Kouluissa on perinteenä oppilaan arviointi

– opettajan toiminnan arviointi tai työyhteisön toiminnan parantaminen systemaattisen arvioinnin keinoin ei ole säännönmukaista. Laadun kehittämisen esteenä nähdään usein puutteet arviointiosaamisessa, vähäinen keskustelu eri organisaatiotasojen välillä sekä työssä koettu kiire.

Tämä teos pyrkii tukemaan opetustoimen laatujärjestelmän rakentamisprosessia ja esittelemään työkaluja systemaattisen arviointityön vakiinnuttamiseksi. Huolimatta koulutuksen järjestäjän lakivelvoitteesta systemaattiseen itsearviointiin niin koulutuksen järjestäjän kuin oppilaitoksenkin tasoilla, mahdollistaa laki järjestäjän omista lähtökohdista nousevien laadunarvioinnin menetelmien ja indikaattoreiden käytön sekä kehittämisen. Omaan kuntaan sopivan laatujärjestelmän rakentaminen ei ole nopeaa eikä yksinkertaista, ja se edellyttää runsasta keskustelua kaikilla organisaatiotasolla laadun määrittelystä. Kirjan esimerkit ovat todellisia tilanteita joko kirjoittajan omista aikaisemmista taustaorganisaatioista tai tilanteista, joissa kirjoittaja on ollut läsnä esimerkiksi kouluttajana.

Laatu perusopetuksessa -teos on jaettu neljään osaan alkaen laadun kehittämisen lähtökohdista sekä perusopetuksen laatutyön taustoituksesta. Eri koulutusasteiden laatutyön esittelystä voidaan siirtää hyviä käytäntöjä perusopetukseen ja etsiä innostavia toteuttamisvaihtoehtoja. Ensimmäisen osan toinen luku johdattaa lukijan laadun määritelmiin, joista jatketaan laatuun yksityisellä ja julkisella sektorilla. Perusopetusta osana julkisen sektorin palvelutoimintaa käsitellään tarkemmin kirjan ensimmäisessä osassa sille luotujen laatukriteereiden tarkastelun ja laatutyön roolituksen kautta.

Kirjan toisessa osassa pureudutaan laadun toteuttamisen ja mittaamisen moninaisuuteen. Laadun mittaamisen haasteisiin pyritään tuomaan runsaasti erilaisia vaihtoehtoja, joita lukija voi

hyödyntää suoraan tai soveltaa yhdistäen omassa laatutyössään. Laadun mittaaminen ei ole vakiintunutta perusopetuksessa, joten mittarit on suunniteltava ja testattava huolella. Uudet indikaattorit hairahtuvat usein mittaamaan tarpeellisen asian sivusta, mikä tekee mittaustuloksista käyttökelvottomia.

Kolmas osa teoksesta johdattaa laatujärjestelmän rakentamiseen kunnan opetustoimessa yksinkertaisin, vaiheittaisin askelein. Askeleet toimivat myös opetustoimen laatujärjestelmän tarkistamisessa siinä tapauksessa, että laatujärjestelmä on juuri saatu käyntiin tai sitä on toteutettu jo pidemmän aikaa.

Neljännessä osassa tarkastellaan toimintaa, jossa laatu on rakennettu jo sisään toimintajärjestelmään. Sujuvuuden seurannassa toimintavastuiden määrittely ja tarkkaan pohdittu aika-taulutus tukevat laatuksikirjan toimivuutta. Lopussa esitellään myös erilaisia kunnissa ja alueilla rakennettuja malleja, joista lukija voi poimia ideoita omaan laatujärjestelmäänsä.

Kirjan loppuun on koottu Opettajan laatuopas, teoksen lyhyt tiivistelmä, joka on suunnattu erityisesti opettajille ja kiireisille tiedon etsijöille tukimateriaaliksi kehittämistyöhön. Kannesta kanteen kirjaan tutustuvat löytävät samat tiedot teoksen neljästä ensimmäisestä osasta laajemmin selvitettyinä ja lähdeviitteineen.

Laatuprosessia vievät eteenpäin oivallukset ja kasvava tietoisuus oman organisaation onnistumisesta eri osa-alueilla. Toivomme, että opettajat ja johtajat heittäytyvät rohkeasti prosessiin, joka haastaa vähintään yhtä paljon kyseenalaistamiseen kuin rationaaliseen päättelyyn – niin luovuuteen kuin kriittiseen tarkasteluunkin.

Kiitän kaikkia käsikirjoitusta kommentoineita: Kerhokeskuksen toiminnanjohtaja Minna Riikka Järvisä ja erityissuunnittelija Tiina Karhuvirtaa, Opetushallituksen opetusneuvos Aija Rinkestä, Turun normaalikoulun johtava rehtori Veli-Matti Hakasta,

Lappeenrannan teknillisen yliopiston projektipäällikkö Elena Ruskovaaraa sekä Opettajien ammattijärjestön erityisasiantuntijoita Riitta Sarrasta ja Olavi Arraa.

”Laatu koskee vain toimia, joita voi mitata tai arvioida. Jos ei ole mitään tapaa erottaa hyvää huonosta, millään ei ole mitään väliä, eikä siis ole laatuakaan.”

P. Lillrank

Helsingissä huhtikuussa 2013

Riikka Kuusisto

Riikka Kuusisto työskentelee erityissuunnittelijana Kerhokeskuksessa. Hän vastaa Kerhokeskuksen laadunhallinnasta, aluekoordinaattoritoiminnasta ja yrittäjyyskasvatuksesta.

